

Цю книжку я присвячую своєму любому дядькові Едварду Байчману, який вперше відкрив для мене небеса. Щороку, сидячи за столом на День подяки, він оповідав нам одну й ту ж історію. Як прокинувся посеред ночі в лікарні і побачив, що в ногах примостилися й чекають на нього душі упокоєних рідних та коханих. Ту історію я запам'ятав на все життя. Як і свого дядька.

У кожного з нас, як і в кожній з релігій, власне уявлення про рай, і всі їх слід поважати. Зображена тут версія — лишень здогадка чи радше навіть бажання, щоб мій дядечко, як і решта схожих на нього людей, які на цьому світі почувуються незначущими, усвідомили, наскільки важливими вони були і як сильно їх тут любили.

~ Кінець ~

Ця історія про чоловіка на ймення Едді, і починається вона з кінця, з того, як Едді помирає у променях сонця. Може видатись дивним, що історія починається з кінця. Але кожен кінець — це також новий початок. Просто про це ми не одразу здогадуємось.

* * *

Свої останні миті, як і більшість життя загалом, Едді провів у «Пірсі Рубі», парку розваг обіч величного сірого океану. У парку працювали звичні атракціони: дощатий променад, чортове колесо, американські гірки, автодром, кіоск із солодощами та павільйон, де з водного пістолета можна було постріляти клоуну в рота. А ще був великий новий атракціон «Вільне падіння Фредді», де, власне, Едді й загине — нещасний випадок, про який писатимуть чи не всі газети штату.

* * *

На час смерті Едді був приземкуватим сивочолим дідом, з короткою шиєю, широкими грудьми,

дебелими руками і вицвілим татуюванням на правому плечі. Ноги його всохлися й вкрились сіткою опухлих вен, а поранене на війні ліве коліно поні-вечив артрит. Чимчикував Едді спираючись на ціпок. Широке й випалене сонцем обличчя, срібні бакенбарди та щелепа, що трохи випиралася вперед, надавали йому значно гордовитішого вигляду, ніж це було насправді. За лівим вухом у нього стирчала сигарета, а на ремені брязкотіла в'язка ключів. Взутий Едді був у черевики на гумовій підосві, а чуба ховав під старим лляним кашкетом. Блідо-коричнева форма видавала в ньому робітника. Власне, він і був робітником.

* * *

Робота Едді полягала в «обслуговуванні» атракціонів, що насправді означало пильнувати за їхньою справністю. Щодня ополудні він обходив парк, перевіряючи кожен атракціон — від каруселі до водної труби. Шукав тріснуті дошки, ослаблі болти, проржавілу сталь. Бувало, зупиниться, пильно на щось гляне, а люди, що проходили мимо, гадали, що він виявив якийсь нелад. Проте він лише дослухався, ось і все. Після стількох років, якщо вірити його власним словам, Едді міг почути несправність у чмиханні, бубонінні чи затинанні механізмів.

* * *

Жити Едді лишалося 50 хвилин, і він почав свій останній обхід «Пірса Рубі». Проминув літню пару.

— Мої вітання, — пробурмотів він, доторкнувшись до кашкета.

У відповідь ввічливо кивнули. Відвідувачі знали Едді. Принаймні завсідники. Звикли бачити стариганя щоліта і вже давно асоціювали його з цим парком. На грудях його роби була нашивка з написом «ЕДДІ», а нижче — «РЕМОНТ», тож клієнти, бувало, вигукували: «Привіт, Едді Ремонте!», хоча цей жарт ніколи не здавався йому смішним.

Так вже склалося, що сьогодні в Едді був день народження, вісімдесят третій. Минулого тижня лікар повідомив, що в нього оперізувальний герпес. Оперізувальний герпес? Едді навіть не відав, що воно таке. Зате колись був настільки дужий, що кожною рукою міг підняти по карусельній коняці. Багато з того часу води утекло.

* * *

— Едді!..

— Едді, оберни мене!

— Ні, мене!

Сорок хвилин до загибелі. Едді проштовхувався до початку черги на американські гірки.

Принаймні раз на тиждень він катався на кожному атракціоні, аби впевнитись, що гальма та кермо справні. Сьогодні був день американських гірок — ці називалися «Спускарки-примарки», — і дітлахи, які знали Едді, благали взяти їх із собою до кабінки.

Діти любили Едді. Але не підлітки. Від цих самі лише біди. Яких тільки підлітків не набачився Едді за ці роки, і всі вони були лише лайдаками та нечемами. А от малеча — зовсім інша річ. Малі діти дивилися на Едді, який завдяки своїй випнутій нижній щелепі, здавалося, завжди всміхався, не наче дельфін, і довіряли йому. Тягнулися до нього, мов закоцублі руки до багаття. Хапали його за ноги. Гралися з його ключами. Едді зазвичай лиш бурчав, але не промовляв ні слова. Йому здавалося, що саме за те мовчання діти його й люблять.

Цього разу Едді обрав двох хлопчаків з нап'ятими задом наперед бейсболками. Малі стрімголов кинулися до кабінки і заскочили на сидіння. Едді віддав ціпок черговому і поволі всівся поміж ними.

— Рушаємо... Рушаємо!.. — вигукнув один із хлопчаків, а інший натомість потягнув Едді за руку і поклав на своє плече. Едді опустив захисну планку, і — клац-клац-клац — вони помчали вгору.

* * *

Ходила про Едді одна історія. Коли він був ще хлопчаком і зростав біля цього самого пірса, то якось устряв у вуличну бійку. П'ятеро хлопців з Піткін-авеню оточили його брата, Джо, і збиралися дати прочухана. Едді сидів на ганку за квартал від них і жував сендвіч. Аж раптом почув братів крик. Він щодуху помчав у провулок, схопив металеву накривку від сміттевого бака і з її допомогою відправив двох хлопців до лікарні.

Після того випадку Джо не розмовляв з ним кілька місяців. Соромився, позаяк був старшим, первістком, а бився не він, а Едді.

* * *

— Ще разочок, Едді? *Будь ласочка!*

Жити лишилося тридцять чотири хвилини. Едді підняв захисну планку, дав малим по льодянику, забрав ціпка і пошкутильгав до майстерні, щоб охолодитися в літню спеку. Якби він знав про свою неминучу смерть, то подався би деінде. Натомість він зробив те, що й усі ми робимо. Пірнув у монотонну рутину, так наче все життя в нього ще попереду.

Один із працівників майстерні, довготелесий вилицюватий хлопець на ймення Домінґес, пихтів

біля бака з розчинником, зчищаючи з колеса мастило.

— Здоров був, Едді, — привітався він.

— Угу, — глухо кинув Едді у відповідь.

У майстерні пахло тирсою. Було темно й тісно через низьку стелю та стіни, обвішані дрелями, пилами та молотками. Всюди валялися частини атракціонів: компресори, мотори, паси, лампочки і голова пірата. Уздовж однієї зі стін стриміли банки з-під кави з цвяхами та шурупами, а вздовж іншої — нескінченні діжчини з мастилом.

Змащення механізмів, казав Едді, потребує не більше тям, ніж миття посуду; єдиною різницею було те, що під кінець ти ставав бруднішим, а не чистішим. Саме таку роботу і виконував Едді: змащував, регулював гальма, зтягував прогоничі, перевіряв електричні панелі. Багато разів мріяв він полишити це місце, знайти іншу роботу, почати нове життя. Але завадила війна. Його мрії так ніколи і не здійснилися. З часом Едді зауважив, що він — лише сивуватий дядько в бахматих штанях, який втомлено змирився з тим, що таким уже є і таким зостанеться до смерті — чолов'ягою з піском у черевиках у світі механічного сміху та смажених сосисок. Як і його батько до цього і як стверджувала нашивка на його робі, Едді був ремонтником —

головою ремонтного відділу, чи, як діти іноді називали його, «тим старим з “Пірса Рубі”».

* * *

Лишилося тридцять хвилин.

— До речі, я тут почув, що в тебе день народження, тож вітаю, — мовив Домінгес.

Едді щось буркнув.

— Буде якась вечірка чи щось таке?

Едді глянув на нього як на божевільного. І на мить замислився, як це дивно старіти в місці, де пахне солодкою ватою.

— Ти не забудь, Едді, що мене наступного тижня, з понеділка, не буде? Їду в Мексику.

Едді кивнув, а Домінгес почав пританцьовувати.

— І Тереза зі мною. Там уся родина збереться.

Вечір-р-р-ка.

Помітивши погляд Едді, він зупинив свій танок.

— Бував колись? — спитав Домінгес.

— Бував?

— Ну, в Мексиці?

Едді чмихнув носом.

— Малий, я бував тільки там, куди мене послали з гвинтівкою.

Домінгес повернувся до бака з розчинником. Едді трохи поміркував, а тоді дістав з кишені

тоненьку пачку купюр і витяг з неї «двадцятки», яких виявилось лише дві. Простягнув їх хлопцю.

— Ось, купи дружині щось приємне.

Домінгес глянув на гроші і широко всміхнувся.

— Та годі тобі. Впевнений?

Едді тицьнув гроші Домінгесу в руку і потрюхикав назад до складу. Багато років тому хтось вирізав у дощатій підлозі маленьку «рибальську дучку», й Едді підняв пластикову накривку, аби перевірити улов. Він смикнув за волосінь, яка опускалася в море на 80 футів. Шматок ковбаси й досі висів на гачку.

— Ну як, є щось? — гукнув Домінгес. — Благаю, скажи, що ми хоч щось зловили!

Едді дивувався, звідки у хлопця стільки оптимізму. На ту волосінь жодного разу нічого не впіймалося.

— Ось побачиш, — вигукнув Домінгес, — одного дня ми обов'язково зловимо палтуса!

— Ага, — буркнув Едді, хоч і розумів, що кризь настільки крихітний отвір ніколи не пройде така велика рибина.

* * *

Лишилося двадцять шість хвилин. Едді побрів променадом до південного його кінця. Справи

сьогодні йшли так собі. Дівча в кіоску з солодощами, спершись ліктями на прилавок, жувало жуйку. Раніше «Пірс Рубі» щоліта перетворювався на справжню туристичну принаду зі слонами, феєрверками і танцювальними марафонами. Проте тепер ніхто особливо не цікавився океанічними пірсами, а натомість людей вабили тематичні парки, де за квиток платиш сімдесят п'ять доларів і можеш сфотографуватися з велетенським пухнастим персонажем.

Едді прошкутильгав повз автодром і зупинив свій погляд на гурті підлітків, що перешилилися через загорожку. «Чудово, — подумав він. — Тільки цього мені бракувало!»

— Ану, геть звідсіля, — вигукнув Едді, стукнувши ціпком по огорожі. — Ну ж бо! Це небезпечно!

Підлітки вп'ялися в нього очима. Автівки із сичанням і дзижчанням — дз-з-з, дз-з-з — промчали повз.

— Тут небезпечно, — повторив Едді.

Підлітки перезирнулись. Один малий, з помаранчевим пасмом у волоссі, насмішкувато глянув на Едді, а тоді поставив ногу на середню рейку.

— Агов, чуваки, наїдьте на мене! — заверещав він, махаючи юним машиністам. — Наїдьте на...

Едді тріснув по перилах з такою силою, що ледь не зламав ціпка.

— ПІШЛИ ЗВІДСИ!

Підлітки чкурнули геть.

* * *

Про Едді ходила ще одна історія. Солдатом він брав участь у багатьох боях. Відваги йому було не позичати. Навіть медаль отримав. Проте під кінець служби встряв у бійку з одним зі своїх. Так Едді й отримав поранення. Що сталося з тим іншим, невідомо. Ніхто не питав.

* * *

За 19 хвилин до кінця життя Едді востаннє сів у старе алюмінієве пляжне крісло. Його куці м'язисті руки були складені на грудях, наче ласти тюленя. Ноги почервоніли від сонця, а на лівому коліні досі виднілися рубці. Правду кажучи, майже все його тіло свідчило про пережиті напасті. Через численні травми під час роботи з механізмами пальці Едді повикручувалися під усіма можливими кутами. Ніс був декілька разів зламаний у «салунних бійках», як він їх називав. Його обличчя з широкою щелепою колись, певно, було привабливим, як обличчя успішного боксера, перш ніж той провів чортзна-скільки боїв.

Зараз Едді виглядав просто втомленим. Він сидів на своєму звичному місці на променаді «Пірс Рубі», за американськими гірками «Прудке зайчення», натомість яких у 1980-х була спускалка під назвою «Гроза», у 1970-х — «Сталевий вугор», у 1960-х — «Льодяникові гойдалки», у 1950-х — «Смішки в темряві», а ще раніше — літня сцена «Зоряний пил».

Саме там Едді і зустрів Марґарет.

* * *

У кожному житті буває та єдина мить справжнього кохання, яка навіки викарбовується в пам'яті. Для Едді така мить настала теплого вересневого вечора після грози, коли променад ще був мокрий від дощу. На Марґарет тоді була жовта бавовняна сукня, а у волоссі — рожева шпилька. Едді майже не говорив. Так нервувався, що йому здавалося, ніби язик приклеївся до зубів. Вони танцювали під музику біг-бенду Довгоногого Ділейні та його оркестру «Еверґлейдс». Він купив їй лимонну шипучку. Марґарет сказала, що мусить іти, доки батьки не розізлилися. Але коли вона трохи віддалилася, то раптом обернулася й помахала на прощання рукою.

Це була миттєва світлина. До кінця свого життя, щойно Едді згадував Марґарет, він одразу ж

бачив ту мить, як вона махає рукою через плече, а її темне волосся спадає, затуляючи пів лица. І тоді все його нутро наче вибухало від любові.

Того вечора він повернувся додому й розбудив старшого брата. Він сказав йому, що зустрів дівчину, з якою хоче одружитися.

— Вкладайся вже спати, Едді, — застогнав брат.

Ш-ш-ш-ш. На пляж накотилася хвиля. Едді прокашлявся й відчув у роті щось таке, чого точно не хотів би бачити. Сплюнув.

Ш-ш-ш-ш. Раніше він часто думав про Маргарет. Тепер рідше. Вона перетворилася на рану під старим бандажем, і з часом він до того бандажав зник.

Ш-ш-ш-ш.

Що таке той оперізувальний герпес?

Ш-ш-ш-ш.

Жити лишалося шістнадцять хвилин.

* * *

Не буває історій, що існували б самі собою. Інколи одна історія лише ледь-ледь торкається іншої, а інколи вони повністю накладаються одна на одну — достоту наче камені на річковому дні.

Кінець історії Едді пов'язаний з іншим, здавалось би, невинним випадком, що стався кількома

місяцями раніше, коли похмурого вечора один юнак завітав з трьома друзями на «Пірс Рубі».

Того хлопчину звали Нікі, і він лише нещодавно почав водити авто та ще не звик носити з собою брелок із ключами. Тому він вийняв один ключ від автівки і поклав до кишені куртки, а куртку зав'язав на поясі.

Наступні кілька годин вони з друзями каталися на найшвидших атракціонах: «Летючому соколу», «Приводненні», «Вільному падінні Фредді», «Спускатках-примарках».

— Руки вгору! — закричав один із них.

І всі гуртом здіймали руки.

Пізніше, коли стемніло, хлопці повернулися на парковку. Геть утомлені, але веселі, вони смакували пиво з коричневих паперових стаканів. Нікі поліз до кишені куртки. Покопирсався в ній. Вилаявся.

Ключа не було.

* * *

Чотирнадцять хвилин до смерті. Едді витер чоло носовичком. На океанській гладіні витанцьовували діаманти сонячних променів, і Едді стежив за їхнім жвавим танком не зводячи очей. Сам він після війни вже не був таким жвавим, як колись.

Однак там, на літній сцені «Зоряний пил», разом з Маргарет Едді все ще був граційним. Він заплющив очі й вивільнив з пам'яті ту стару пісню, що звела їх разом. Пісню, яку ще Джуді Гарленд співала в тому фільмі. Вона змішалася в його голові з какофонією хвиль, що невпинно накочувалися на берег, і галасом дітей на атракціонах.

«Ти змусив мене полюбити...»

Ш-ш-ш-ш.

«...не хотіла, я так не хо...»

Бж-ж-ж-жух-х-х-х.

«...полюбити тебе...»

І-і-і-і-і-і-і-і-і-і!

«...ти завжди це знав...»

Ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш.

«...завжди знав...»

Едді відчув її руки на своїх плечах. І замружився, аби ще живіше повернути в уяві той спогад.

* * *

Жити лишилось дванадцять хвилин.

— Перепро-о-о-о-шую.

Затуливши собою сонце, перед Едді стояла білява кучерява дівчинка років восьми. Була в ляпанцях, джинсових шортах з торочками та

світло-зеленій футболці з мультиплікаційним каченням спереду. Він пригадав, що її звать Емі. Емі чи Енні, якось так. Цього літа вона часто тут була, хоча ні матері, ні батька Едді жодного разу не бачив.

— Перепр-о-о-о-ошую, — повторила вона. — Едді Лемонтник?

Едді зітхнув.

— Просто Едді, — відповів він.

— Едді?

— Угу.

— А ви можете...

Вона склала рученята, ніби для молитви.

— Ну, кажи вже, мала. Не сидіти ж мені тут увесь день.

— Ви можете зробити мені тваринку? Можете?

Едді глянув угору, ніби таке прохання треба було добряче обміркувати. Тоді поліз до кишені куртки і дістав три жовті йоржики для чистки люльок, що їх він носив саме з цією метою.

— Та-а-а-а-ак! — вигукнула дівчинка, заплескавши в долоні.

Едді взявся скручувати йоржики.

— Де твої батьки?

— Катаються на атракціонах.

— Без тебе?

Дівчинка знизала плечима.

— Мама зі своїм кавалером.

Едді глянув на неї. Он як.

Він зігнув йоржики в кілька петельок, а тоді ті петельки закрутив одна навколо одної. Руки в нього вже трусилися, тож це зайняло більше часу, ніж раніше, втім, уже невдовзі з йоржиків почали вимальовуватись голова, вушка, тільце та хвіст.

— Кролик? — спитала дівчинка.

Едді підморгнув.

— Дя-я-я-я-я-кую!

Вона розвернулася і чкурнула геть, тільки її й бачили. Едді ще раз витер чоло, а тоді заплющив очі, відкинувшись на кріслі й намагаючись знову поринути думками в ту стару пісню.

Над головою з кигиканням пролетіла чайка.

* * *

Як ми добираємо свої останні слова? Чи встигаємо усвідомити їхню значимість? І чи судилося нашим словам бути мудрими?

До свого вісімдесят третього дня народження Едді втратив майже всіх, кого любив. Хтось помер замолоду, інші ж отримали шанс постаріти, перш ніж їх забрала хвороба чи нещасний випадок.

На похоронах Едді не раз чув, як рідні пригадували останні бесіди з померлими. «Він ніби знав, що скоро помре...» — казали вони деколи.

Едді в таке не вірив. Він вважав, що коли твій час настав, то так тому й бути. Відправляючись на той світ, ти можеш сказати щось розумне, але з таким же успіхом можеш бовкнути і щось геть безглузде.

До речі, останніми словами Едді будуть: «Усі назад!»

* * *

Ось звуки, що наповнили останні хвилини життя Едді на землі. Шум прибою. Віддалене гримотіння рок-музики. Дзижчання мотора крихітного біпланна, що тягне за собою прив'язану до хвоста рекламу. І оце.

— Боже! Дивіться!

Едді відчув, як забігали його очі під повіками. За цей огром років він навчився розпізнавати на «Пірсі Рубі» кожен звук і міг засинати під ті звуки, немов під колискову.

Проте цей голос був не з колискової.

— Боже! Дивіться!

Едді скочив на ноги. Жінка з пухкими, в ямочках руками, із сумкою на плечі кудись показувала

пальцем і кричала. Навколо неї зібралась невеличка юрба, звівши очі до неба.

Едді одразу побачив, що трапилось. На верхівці «Вільного падіння Фредді», нового атракціону «великого падіння», одна з кабінок нахилилася вбік, ніби намагаючись позбутися вантажу. Чотирьох пасажирів, двох чоловіків та двох жінок, утримувала лише страхувальна планка, і вони несамоовито хапалися за все, за що тільки можна було.

— Боже! — закричала та огрядна жінка. — Людоньки! Вони ж зараз упадуть!

З рації на поясі Едді протріщав голос.

— Едді! Едді!

Він натиснув кнопку.

— Бачу! Кличте охорону!

З берега вже бігли люди, так вправно тицяючи пальцями догори, ніби тренувалися в цьому заздалегідь. *Дивіться! Там, угорі! На атракціоні біда!*

Едді вхопив ціпка і поспішив до загорожі атракціону. На поясі в нього, вдаряючись об стегно, подзенькувала в'язка ключів. Серце ледь не вистрибувало з грудей.

Принцип «Вільного падіння Фредді» полягав у тому, що згори із запаморочливою швидкістю падають дві кабіни, а тоді різко зупиняються під

дією гідравлічного потоку повітря. Що ж трапилося з тією кабіною? Вона нахилилася за якийсь метр від горішньої платформи так, ніби, щойно почавши опускатися, раптом роздумала.

Добравшись до воріт, Едді зупинився передихнути. Домінгес поспішив на допомогу і ледь не збив старого з ніг.

— Слухай сюди! — мовив Едді, так міцно вхопивши Домінгеса за плечі, що той аж скривився від болю. — Слухай! Хто зараз угорі?

— Віллі.

— Гаразд. Певно, він натиснув стоп-кран. Тому кабіна і висить. Лізь драбиною і скажи, нехай вручну відпустить запобіжник, щоб люди могли вибратися. Зрозумів? Він позаду кабінки, тож Віллі доведеться тягнутися — підстрахуй його. Гаразд? А тоді... тоді ви вдвох — вдвох, кажу, не один, чуєш? — витягнете людей. Один підтримує іншого. Зрозумів?... Зрозумів?

Домінгес спішно кивнув.

— А тоді вже опускай ту кляту кабіну, з'ясуємо, що ж трапилось!

В голові Едді аж стугоніло. І хоч у його парку значних аварій не траплялося, він добре знав моторошні історії зі світу атракціонів. Якось у Брайтоні на підвісній гондолі вирвався прогонич і двоє

полетіли вниз та загинули. А в парку «Країна чудес» чоловік спробував пройтися рейками американських гірок, провалився по пояс і застряг. Висів там, верещав, а на нього мчали вагончики... жах та й годі.

Едді відігнав від себе ці думки. Його оточувала юрба. Затуливши роти руками, люди стежили, як Домінгес лізе драбиною. Едді намагався пригадати начиння «Вільного падіння Фредді». Двигун. Циліндри. Гідравліка. Ізоляція. Троси. Що ж трапилось? Він уявив, як кабінка з чотирма людьми рухається згори, по спусковій шахті, до самого низу. Двигун. Циліндри. Гідравліка. Ізоляція. Троси...

Домінгес нарешті видерся на горішню платформу. Як і звелів Едді, він тримав Віллі, доки той тягнувся до кабінки, аби вивільнити страховальну планку. Одна з жінок у кабінці вхопилася за Віллі й ледь не скинула його з платформи. Натовп охнув.

«Не поспішай», — подумки остерігав Едді.

Віллі спробував іще раз. І цього разу дістався до запобіжника.

«Трос...» — подумав Едді.

Під полегшене охкання натовпу планка піднялася і людей швидко перетягли на платформу.